

УДК 006.03:343.353

Коломієць Л.В., докт. техн. наук, професор

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку, leonkolomb1@gmail.com

МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ОСНОВІ ISO 37001:2025

Корупція як антисоціальний фактор створює суттєві труднощі на шляху формування і розвитку правової державності та громадянського суспільства, оскільки сприяє руйнації найважливіших конституційних цінностей гарантованих державою. Як показує аналіз досліджень, проведених шляхом опитування, різних видів моніторингу, аналізу статистичних даних, визнано, що «надзвичайно корумпованою» є сфера освіти. Автори публікації [1] зазначають, що корупція згубно впливає на виховання молодого покоління, спричиняє знецінення суспільних ідеалів, зниження якості освіти та науки. Тому подолання корупції в освітній сфері є надзвичайно актуальною проблемою, для вирішення якої повинна сприяти активна антикорупційна діяльність, відповідне законодавче забезпечення, рішучі дії владних структур, керівництва держави й учасників освітнього процесу.

Зазвичай в публікаціях, корупційна складова у сфері вищої освіти розглядається на рівні закладів вищої освіти (ЗВО). Однак, недостатньо уваги приділяється корупційним ризикам, що характерні для центральних органів виконавчої влади, які мають забезпечити формування та реалізацію державної політики у сферах освіти і науки. Цими органами є: Міністерство освіти і науки України (МОН), Державна служба якості освіти України (ДСЯО) та Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО).

Ключову роль у розробці міжнародних стандартів, які забезпечують узгодженість, безпеку, ефективність та довіру до глобальної економіки, відіграє Міжнародна організація зі стандартизації (International Organization for Standardization / ISO). Її місія - створювати норми, які допомагають організаціям із різних країн та галузей говорити "одною мовою", забезпечуючи єдині підходи до якості, управління, безпеки, екологічності та інших критично важливих питань.

ISO створює універсальні інструменти для управління, у тому числі у сфері протидії корупції, які дозволяють організаціям впроваджувати стійкі та контрольовані системи управління відповідно до кращих світових практик. Враховуючи що хабарництво стало серйозним ризиком, ISO виступила з ініціативою створити таку Систему управління заходами боротьби з корупцією, яку можна сертифікувати, адаптувати чи інтегрувати у чинні системи управління із тим, щоб боротися із цією все більшою загрозою для бізнесів та установ у всьому світі.

В цьому контексті вкрай важливим, як показує досвід, є впровадження стандарту ISO 37001:2016 «Anti-bribery management systems - Requirements with guidance for use» (національний аналог - ДСТУ ISO 37001:2018 «Системи управління щодо протидії корупції. Вимоги та настанови щодо застосування (ISO 37001:2016, IDT)»). Стандарт встановлює вимоги та рекомендації щодо створення, впровадження, підтримки та вдосконалення системи менеджменту протидії підкупу. Його мета - сприяння запобіганню, виявленню та реагуванню на корупційні практики, включаючи прямий та опосередкований підкуп, а також формування в організації культури чесності, прозорості та дотримання законодавства.

Головна роль стандарту ISO 37001 полягає в інституціоналізації системного підходу до управління ризиками підкупу та корупції за допомогою впровадження структурованої системи менеджменту, що ґрунтується на міжнародно визнаних принципах доброчесності, прозорості та підзвітності. Іншими словами, стандарт ISO 37001 виконує функцію організаційного інструменту, що: формалізує антикорупційну політику та процедури; інтегрує управління корупційними ризиками у загальну систему корпоративного чи інституційного управління; забезпечує відповідність законодавчим та нормативним вимогам, а також вимогам заінтересованих сторін (включаючи державні органи, акредитаційні організації,

громадськість); підвищує довіру до організації з боку партнерів, клієнтів, персоналу та суспільства загалом; створює умови для постійного вдосконалення антикорупційних практик за рахунок регулярної оцінки результативності та внутрішнього контролю.

Як бачимо, роль цього стандарту виходить за рамки формальної відповідності вимогам - він сприяє формуванню антикорупційної культури, що є особливо важливим у суспільно чутливих сферах, таких як освіта.

Відомо багато прикладів, які демонструють успішне застосування стандарту ISO 37001 в освітніх установах, зокрема в таких країнах, як Республіка Казахстан, Індонезія, Ізраїль, Італія, Індія та ін.

У лютому 2025 року ISO опублікувала нову версію стандарту – ISO 37001:2025 «Системи управління протидією хабарництву. Вимоги та посібник із застосування», яка замінює попередню редакцію 2016 року [2].

Нова версія стандарту ISO 37001 зберігає структуру і основні вимоги попередньої редакції, але включає низку значних оновлень:

1. Посилення культури антикорупційної поведінки: Підвищена увага приділяється формуванню культури чесності та етики на всіх рівнях організації.

2. Інтеграція питань сталого розвитку: Включено положення щодо сталого розвитку та кліматичних змін, наголошуючи на важливості екологічної відповідальності в контексті антикорупційної діяльності.

3. Управління конфліктами інтересів: Запроваджено нові вимоги щодо ідентифікації, оцінки та управління внутрішніми та зовнішніми конфліктами інтересів.

4. Визначення ролі антикорупційної функції: Уточнено обов'язки та повноваження антикорупційної функції, забезпечуючи її незалежність та достатні ресурси для ефективної роботи.

5. Сумісність з іншими стандартами ISO: Оновлено термінологію та структуру для полегшення інтеграції з іншими системами менеджменту, такими як ISO 37301 (система управління відповідністю).

Впровадження стандарту ISO 37001 в університетах стає частиною глобальної тенденції щодо зміцнення антикорупційних заходів та підвищення довіри до освітньої системи. Українські ЗВО можуть використовувати міжнародний досвід для адаптації та впровадження стандарту з огляду на національні особливості та законодавство. Автором цієї статті розроблено План дій щодо впровадження стандарту ISO 37001 в освітніх установах, адаптованих до університетського середовища. Особлива увага в Плані дій приділена процедурі навчання, основною метою якого є підвищення обізнаності науково-педагогічних працівників та адміністративного персоналу про антикорупційну політику, формування навичок ідентифікації та запобігання корупційним ризикам.

Особлива роль у запровадженні стандарту ISO 37001 в українських освітніх установах повинна бути відведена МОН, яке може і має стати стратегічним партнером. МОН на державному рівні повинно підтримати ініціативу ЗВО, які запроваджують в себе систему менеджменту протидії хабарництву, і включити їх до пілотного проекту з впровадження стандарту ISO 37001 у ЗВО. Представники міністерства можуть бути спостерігачами на навчальних семінарах із впровадження стандарту ISO 37001 і спільно з освітянською спільнотою розробляти рекомендації для інших ЗВО на основі досвіду, отриманого в ході пілотного проекту. Також перевагами для МОН стане демонстрація міжнародної орієнтованості; посилення іміджу прозорості та модернізації вищої освіти; внесок у реалізацію національної антикорупційної стратегії.

Список посилань

1. Корупція в системі вищої освіти: сутність, причини та наслідки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/b/560-koruptsiya-v-sistemi-vishchoji-osviti-su-tnist-prichini-tanaslidki.html>.

2. [ISO 37001:2025 - Anti-bribery management systems](#)